

PDF hosted at the Radboud Repository of the Radboud University Nijmegen

The following full text is a publisher's version.

For additional information about this publication click this link.

<http://hdl.handle.net/2066/95522>

Please be advised that this information was generated on 2019-11-20 and may be subject to change.

punt blijft op de achtergrond; ze probeert openingen te laten zien die de bronnen van de islam bieden voor nieuwere interpretaties. Het is een indrukwekkend en genuanceerd boek, een basis voor een vernieuwende interpretatie van de islamitische ethiek, geënt op de kernwaarden van de islam. Het geeft geen nieuwe systematiek – in de ondertitel heet het: ‘reflections’ – en in het slothoofdstuk beschrijft ze haar boek als een poging om een eerste stap te zetten ter definiëring van het probleem. Voorzichtiger kan bijna niet. Ze verzet zich daarbij tegen het zoeken naar geselecteerde ‘geschikte teksten’ uit de openbaring en pleit voor een serieus zoeken naar Gods wil ten aanzien van seksualiteit, een taak voor islamitische geleerden in onderling gesprek.

(Jan Peters)

Leben um jeden Preis? Entscheidungsfindung in der Intensivmedizin (Interdisziplinärer Dialog – Ethik im Gesundheitswesen, 4), Hg. R. Baumann-Hölzle e.a., Bern etc., Peter Lang, 2006; 270 blz., € 43,20, ISBN 3-03910-380-6.

Dit boek is een bundeling van de lezingen van een studiedag over het nemen van beslissingen in de neonatologie en de intensive care, zoals die gehouden is op 12 maart 2004 in Zwitserland. Het boek bestaat uit vier delen. In het eerste deel schetsen M. Christen, R. Stocker, J.-P. Wils en G. Steffen het probleemveld en de stand van zaken binnen de ethiek. Het tweede deel bevat drie historische bijdragen waarin P.C. Baumann, I. Hasler, H.-U. Bucher en M. Maag schetsen hoe de afgelopen veertig jaar de ontwikkelingen zijn geweest tot aan de moderne intensive care en neonatologische zorg. De meest interessante bijdragen voor de actualiteit vinden we in het derde en vierde deel. Deze zijn gewijd aan de verschillende modellen die ontwikkeld zijn om morele besluitvorming op beide besproken terreinen te stroomlijnen. In een achttal bijdragen geven auteurs als R. Baumann-Hölzle, M. Fischler, J.-C. Fauchère, M. Nelle en anderen niet alleen inzicht in de wijze waarop verschillende modellen in Zwitserland en Hongarije in elkaar steken, maar ook hoe ze feitelijk functioneren, geïmplementeerd zijn en tegen welke problemen degenen aanlopen die met de modellen werken. Het boek is helder geschreven en interessant voor wie met de thematiek van doen heeft: het sluit nauw aan op de praktijk en geeft een goed beeld van de werkwijze in Zwitserland. Theologisch wordt er echter geen enkele noot gekraakt.

(Carlo Leget)

God overal en nergens? Theologie, pastoraal en onderwijs uitgedaagd door een ‘sacraal reveil’, red. A. Dillen/D. Pollefeyt, Leuven, Acco, 2006; 534 blz., € 32,-, ISBN 90-334-6239-7.

Er zijn in de afgelopen jaren veel signalen te bespeuren van ‘sacrale verlangens’, zoals de redacteuren van deze bundel het formuleren: mensen zijn niet tevreden met het oppervlakkige, ze zijn op zoek naar diepere dimensies van het leven. Er is ook een brede interesse voor spirituele thema’s zoals heidense religies, de heilige graal of het mannelijke in verhouding tot het vrouwelijke in verschillende tradities. Echter: het monopolie van een bepaalde godsdienstige traditie op deze thema’s is komen te vervallen. In dit boek gaat een groot aantal auteurs op zoek naar plekken waar huidige mensen spirituele of sacrale thema’s tegenkomen. De bijdragen, geschreven door theologen, sociologen en psychologen, bestrijken een divers veld van spirituele proeftuinen: de jongerencultuur, bijna-doodervaringen, paganisme, veganisme, rastafari en literaire bronnen zoals de Celestijnse belofte, om er maar een paar te noemen. Het boek is een kaleidoscoop van thema’s en dat maakt het voor de lezer soms moeilijk de algehele boodschap niet uit het oog te verliezen. Dit boek wil met name lezers met een christelijke achtergrond uitdagen. Dat kunnen theologen zijn, maar ook mensen die in het pastoraat of onderwijs werkzaam zijn. Zij allen kunnen zich laten uitdagen en inspireren door deze casussen. Daarbij blijft het de vraag hoe de beschreven fenomenen zich verhouden tot de klassieke religie. In die zin is het boek het begin van een discussie. De artikelen zijn zeker interessant voor mensen die in de genoemde terreinen werken of die zich aangetrokken voelen tot nieuwe spiritualiteit.

(Thomas Quartier)

Religion und Kulturkritik, Hg. T.M. Schmidt/M. Lutz-Bachmann, Darmstadt, Wiss. Buchgesellschaft, 2006; 150 blz., € 39,90, ISBN 3-534-19834-4.

Deze bundel wil een illustratie zijn van de pluralistische gezichtspunten die vanuit wijsbegeerte, sociale wetenschappen en cultuurwetenschappen kunnen worden aangedragen voor een bespreking van het thema ‘religie en cultuurkritiek’. Uitgangspunt van de bundel is dat een cultuurkritische benaderingswijze van religies momenteel, d.w.z. in de context van de Europese situatie die door de westerse Verlichting wordt gekenmerkt, maar die tevens door de kritiek op

de westerse cultuur door islamitische bewegingen wordt gekenmerkt, de taak heeft onderzoek te doen naar 'Gewalt- als auch Friedenspotentialen' van religies. Dat vergt een bewustzijn van een 'reflektierter Kontext von Religionen' omdat zowel het begrip 'religie' als het begrip 'cultuur' slechts in een pluralistische veelvormigheid van onderzoekersperspectieven, van alledaagse idiomen en wetenschappelijke meta-talen, en van inclusivistische en exclusivistische benaderingen kunnen worden omschreven. Daarbij is uitgangspunt dat het begrip religie dient te worden gesubsumeerd onder het begrip cultuur maar tevens dat de intellectuele plicht om religieuze overtuigingen te funderen niet impliceert dat wijsgerig naturalisme daarvoor de basis zou dienen te verschaffen. Een religie is steeds in gesprek met zichzelf maar ook met andere religieuze en niet-religieuze tradities en deze conversatie voltrekt zich in een wereld waarin vele culturen met elkaar in aanraking komen. De waarheidsvraag in de normatieve aanspraken van religieuze tradities kan daarom alleen binnen de genoemde 'reflektierter Kontext' gesteld worden. De vraag of de islam zich binnen deze context met westerse culturele tradities laat verzoenen, wordt voorzichtig positief beantwoord. Overigens verdwijnt in de onderscheiden bijdragen het aanvankelijk als centraal aangemelde thema, namelijk het belang van onderzoek naar het geweld- en vredespotentieel van religies. (Toine van den Hoogen)

W. Gräß e.a., 'Irgendwie föhl ich mich wie Frodo...!': Eine empirische Studie zum Phänomen der Medienreligion (Rel.-Ästhet.-Medien, 1), Frankfurt-M., Peter Lang, 2006; 321 blz., € 46,50, ISBN 3-631-55145-2.

Moderne mensen laten zich in hun handelen, denken en voelen sterk door de massamedia beïnvloeden. Deze hypothese is niet nieuw. Iedereen wordt in zijn dagelijks leven keer op keer met de invloed van de media geconfronteerd, en of men dat toejuicht of niet, er valt niet aan te ontkomen. Nieuw is echter de hypothese dat ook zingeving, of specifiekere de religie, van huidige mensen door de media tot stand komt en zich ontwikkelt door te participeren aan mediale fenomenen. De onderzoeksgroep rondom W. Gräß, hoogleraar praktische theologie in Berlijn, heeft hier empirisch onderzoek naar verricht. Hun vraagstelling daarbij is niet gericht op vormen van religieus gedrag binnen de massamedia die binnen de perken van de geïnstitutionaliseerde religie blijven. Daaronder valt bijvoorbeeld de uitzending van een eucharistieviering op de televisie. Het gaat in het hier gepresenteerde materiaal om religieuze inhouden en processen van religieuze zingeving in verband met recente bioscoopfilms. Daarbij kan bijvoorbeeld aan de film *Lord of the Rings* worden gedacht: bepaalt een dergelijke film de zingeving van de mensen die zich er (soms sterk) mee identificeren? De auteurs analyseren acht films en de receptie ervan bij geselecteerde kijkers. Daarvoor hebben ze relevante sociaalwetenschappelijke methodes gebruikt. Individuele interviews en groepsinterviews geven een goed beeld van die receptie. Het gepresenteerde empirische materiaal gaat over een interessante vraag: vinden we in de media zingevingsprocessen die men als een eigen vorm van religie, als 'mediareligie' op kan vatten? Dit is een zeer interessant en degelijk boek dat de discussie op gefundeerde wijze (theoretisch en empirisch) opent. (Thomas Quartier)

Religionsunterricht – Orientierung für das Lehramt, Hg. R. Lachmann e.a., Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht, 2006; 390 blz., € 29,90, ISBN 3-525-610-49.

In 1997 publiceerde een door de Evangelische Kerk van Duitsland (EKD) aangestelde commissie een document met de titel 'In dialoog over geloof en leven' met een hervormingsvoorstel voor de evangelische lerarenopleidingen. Dit kaderstellende document vormt de basis voor dit boek. Het geeft een overzicht van de theologische basiskennis die een namens de EKD te benoemen godsdienstleraar behoort te verwerven. Eveneens worden enkele basiscompetenties en startbekwaamheden benoemd waarover een godsdienstleraar hoort te beschikken. In 'dit portret hoe het godsdienstonderwijs zou moeten zijn' komen achtereenvolgens de volgende onderwerpen aan de orde: een descriptieve schets van het beroep godsdienstleraar; een beknopt overzicht van de godsdienstpedagogische en godsdienstdidactische inzichten; een in de courante theologische vakgebieden opgedeeld overzicht van de basisinhouden van het opleidingsstraject van een godsdienstleraar. Binnen de context van en door de EKD bekrachtigde lerarenopleiding dient een godsdienstleraar kennis te verwerven van bijbelse theologie, historische theologie, systematische theologie, dogmatiek, ethiek, oecumenische theologie en de godsdienstwetenschap. Opvallend aan dit boek is dat de opleiding tot godsdienstleraar expliciet een volwaardig theologisch-academische opleiding wordt genoemd waarin een aantoonbare band met de EKD aanwezig moet zijn. Van de leerlingen aan de godsdienstlerarenopleiding wordt daad-